

Danmark, Sverige och avgrunden

Sverige har sämre statsfinanser än Danmark. I år blir det svenska bytesbalansunderskottet ungefär lika stort som det danska. Arbetslösheten är ungefär lika stor i de båda länderna. I Danmark har man börjat ta itu med sina ekonomiska problem. Det skriver civilekonom Rolf Englund, utredningsledare på Utredningsbyrån för Samhällsfrågor.

Det sägs ofta i Sverige att Danmark ligger några år före Sverige på vägen mot den ekonomiska avgrunden. Tittar man närmare på siffrorna visar det sig emellertid att Sverige den senaste tiden i många avseenden har hunnit ikapp eller till och med gått förbi Danmark i den kapplöpningen.

Den danska ekonomin är den kanske mest liberala i Europa. Inga pengar till varven, inga subsidier att tala om till industrin, inga Åmanlagar om anställningsskydd, inga beredskapsarbeten och inga omskolningskurser. Däremot har man generöst tilltaga arbetslöshetsersättningar.

Danmark har en stor och snabbt växande utlandsskuld. Den utländska upplåningen sker till stor del genom företagen. För att tvinga företagen att låna i utlandet har Danmark sedan många år en mycket hög räntenivå. Man får nu en direktavkastning på obligationer på omkring 20 procent.

Denna höga räntenivå ställer till problem för industrin. Dels genom att räntekostnaderna blir höga. Dels genom att det är mer lönande att göra finansiella placeringar än att investera i produktiva ändamål. Räntebelastningen slår också hårt mot det kapitalintensiva jordbruket och naturligtvis mot bostadsbyggandet.

Den danska riksbanksledningen är motståndare till devalveringar bl a med hänsyn till den stora utlandsskulden. Det är emellertid en allmän mening bland olika ekonomiska bedömare att Danmark kommer att devalvera ytterligare i framtiden. En devalvering verkar snabbt på konkurrenskraften och en fördel är – säger man – att den inte kan diskuteras på förhand. Det behöver således inte kompromissas om den i folketinget.

Flera personer jag talade med i Danmark uttryckte stor oro för att Danmark skulle hamna i en svensk situation med stora statliga ingrepp i ekonomin, något som man hittills således har kunnat undvika. Man var också rädd för att danska LO skulle försöka utnyttja de dåliga tiderna för att driva igenom sitt krav på löntagarfonder – ÖD.

Några jämförelser

Danmarks BNP har under 1970-talet stigit mer än den svenska. Från 1969 till 1980 ökade Danmarks BNP till index 130 medan Sveriges BNP ökade till 126. Skillnaden är inte så stor, men om man ser till år 1979 var skillnaden större – 131 för Danmark mot 121 för Sverige.

Den danska inflationen under åren 1969–80 har varit snabbare än den svenska. De danska priserna har stigit med 175 procent mot 163 procent för Sverige.

Den viktigaste förklaringen till Danmarks ekonomiska problem står förmodligen att finna i växelkurspolitiken. Danmark har i större utsträckning än Sverige försökt hålla en fast kurs mot bl a D-marken inom valutaormen. Sverige devalverade redan 1977. Därigenom kom den svenska valutakursen att ligga på samma nivå 1979 som 1970. Den danska kronan låg emellertid – trots att Danmark således har haft snabbare inflation än Sverige – 1979 cirka 15 procent över värdet 1970. Även efter de danska devalveringarna 1979 ligger den danska kronan något över värdet 1970.

Tittar man på siffrorna för industriproduktion under åren 1969–79 var ökningen likartad fram till 1973. Under åren 1973–75 hade vi snabb produktionsökning i Sverige, medan

man i Danmark hade en nedgång. Från 1975 har emellertid den danska industriproduktionen ökat med 20 procent, medan den legat i stort sett stilla i Sverige.

Från 1969 till 1979 har de danska investeringarna ökat med 27 procent, medan de svenska sjunkit med nio. Under 1980 sjunker de danska industriinvesteringarna till index 117, medan de svenska beräknas stiga till index 109 (1969 = 100).

Danmark har haft en kraftig ökning av den privata konsumtionen. Från 1969 till 1976 var ökningen 26 procent mot i Sverige 16 procent. Därefter har den danska privatkonsumtionen stagnerat. Under 1980 sjunker den danska privatkonsumtionen medan den svenska stiger. Även efter den danska nedgången 1980 ligger den danska privata konsumtionsökningen över den svenska.

Den danska offentliga konsumtionen har även den ökat snabbare än den svenska. Från 1969–80 har den ökat med 59 procent mot 46 för den svenska.

Arbetslösheten

Den danska arbetslösheten låg på en låg nivå fram till och med 1973. År 1974 fördubblades arbetslösheten till 50 000. År 1975 var den uppe i 124 000. Nu ligger den på nivån 170–220 000 beroende på om man räknar med de omkring 50 000 personer i Danmark som har fått sk efterlön, en motsvarighet till förtidspensionering och deltidspension i Sverige.

I Danmark har man emellertid inte några beredskapsarbeten eller AMS-utbildning att tala om. Det är därför inte helt lätt att göra en jämförelse med Sverige.

Den danska siffran för arbetslösheten (170–220 000) betyder uppräknat till svensk befolkningens mängd en arbetslöshet på 277–359 000.

Den svenska arbetslösheten, den öppna, beräknas ligga på en nivå omkring 75 000 år 1980. Därtill kommer 120 000 sysselsatta av AMS och Samhällsföretag på olika sätt. Det blir tillsammans 195 000.

Sverige har i dag 295 000 förtidspensionerade. Det är 128 000 fler än år 1967. På Riksförsäkringsverket vet man inte hur många av dessa som reellt är förtidspensionerade av arbetsmarknadsskäl. Man skall också komma ihåg att vi har sänkt pensionsåldern. Annars hade ökningen i antalet förtidspensionerade varit högre. Villy Bergström lär ha räknat ut att omkring 90 000 av de förtidspensionerade har blivit det av arbetsmarknadsskäl. Om man tar hans siffra och lägger den till den tidigare summan är vi uppe i en svensk arbetslöshet på 285 000. Lägger vi sedan till 50 procent av antalet som har delpension (det är 51 000) skulle den siffra man skall jämföra den danska arbetslöshetssiffran med vara 311 000.

Man skall också ha i minnet att den danska staten inte har något stöd vare sig till varv eller andra företag. Den danska industri som finns kvar är således sund. Man kan anta att det inom företagen i Sverige även finns en dold arbetslöshet tack vare Åmanlagarna, som inte finns i Danmark. Hur stor den är, vågar jag inte ha någon mening om. Men man kan börja med att konstatera att Svenska Varv har 26 000 anställda och att Svenskt Stål AB har cirka 16 000. Sedan 1967 har AMS ökat sin sysselsättning med 72 000 personer.

Den danska arbetslösheten är högre än den svenska. Den är dock inte så väsentligt mycket

högre som en hastig blick på antalet arbetslösa kan ge intryck av.

Statsfinanser

Underskottet i den svenska statsbudgeten beräknas nu bli cirka 54 miljarder för 1980/81. Det negativa finansiella sparandet för staten och socialförsäkringssektorn ligger på en nivå av 26 miljarder.

Underskottet i den danska statsbudgeten beräknas bli (uppräknat till svenska förhållanden) 16 miljarder för år 1980 och 21,5 miljarder för år 1981. Budgetåret 1981/82 blir det svenska underskottet för statens och socialförsäkringssektorns finansiella sparande omkring 35 miljarder.

De svenska statsfinanserna är således drygt 10 miljarder svenska kronor sämre än den danska (uppräknade) siffran.

Blickar man fram mot 1984/85 skulle Danmark hamna på ett minus på omkring 40 och Sverige på ett minus på omkring 44.

Den danska siffran blir emellertid nog lägre på grund av redan fattade beslut. Den svenska regeringens sparplan har vi ännu inte sett i realiteten.

Sysselsättningen

Siffror föreligger för åren 1972–78 vad avser sysselsättningens förändringar mellan sektorerna. Vad som hänt i Danmark är att antalet sysselsatta inom industrin har sjunkit med (uppräknat till svenska befolkningstal) 96 500 personer.

Den offentliga sektorn i Danmark har under samma tid (också uppräknat) dragit till sig

258 000 personer. Den svenska siffran är 255 000.

Den svenska ökningen av antalet offentligt anställda har fortsatt under 1979 och 1980. Kommunerna har ökat med 88 000 av en total ökning av arbetsstyrkan de två åren på sammanlagt 112 000.

Den slutsats man kan dra, är att ökningen av antalet offentligt anställda inte har gått snabbare i Danmark än i Sverige.

Utlandsskuld

Danmark har en väsentligt högre utlandsskuld än Sverige. Den är dubbelt så stor som den svenska. Man bör lägga märke till att så gott som hela den svenska upplåningen från år 1977 i Sverige har skett genom offentliga lån.

Om man får tro siffrorna var värdet av den danska (uppräknade) och svenska importen omkring 90 miljarder för båda länderna åren 1974/75. Därefter har fram till år 1979 den danska importen ökat till nästan 142 miljarder

medan den svenska importen rasat iväg till 159 miljarder.

Bytesbalansen

För år 1979 är det danska bytesbalansunderskottet (uppräknat till svensk BNP) nästan dubbelt så stort som det svenska (19,5 mot 10,7). För år 1980 beräknas det danska underskottet bli cirka 25 miljarder. I den reviderade finansplanen beräknades det svenska underskottet bli 17 miljarder. Nu ser det emellertid ut att bli mer, 20–22 miljarder.

I vart fall kan man säga att det svenska bytesbalansunderskottet 1980 kommer upp i samma storleksordning som det danska.

För 1981 räknar danskarna med att kunna sänka sitt bytesbalansunderskott till cirka 21 miljarder.

Slutsatsen är emellertid den att om Sverige inte sänker sitt bytesbalansunderskott kommer det att bli högre än det danska nästa år.

Vilket land ligger då närmast avgrunden?